

แนวทางพัฒนากฎหมายการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาด ในคดีอาญาตามคำพิพากษา

The Guideline for Legal Development on the Paroles of a Definitive Sentence in the Criminal Cases according to the Judgment

สรัญญ บุตตา^{1*} และ พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล²

Sarunyoo Budda^{1*}, and Pornphet Cholsaktrakul²

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Program in Laws, Humanities and Social Science Faculty, Phranakhon Rajabhat University, Thailand

^{*}Corresponding Author. E-mail: Kenjung.hcu@gmail.com

Received March 10, 2026; Revised April 26, 2026; Accepted April 30, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและปัญหาเกี่ยวกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษาและเพื่อหาแนวทางพัฒนากฎหมายการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาวิจัยเอกสาร เปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และฝรั่งเศส จากการศึกษาพบว่า 1) ควรมีการพัฒนาโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับหลักนิติรัฐ 2) ควรถ่ายโอนอำนาจสู่ฝ่ายตุลาการ 3) ส่งเสริมหลักการแบ่งแยกอำนาจและเพิ่มการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน 4) ควรมีการปรับปรุงกฎหมายและหลักเกณฑ์การพิจารณาที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม 5) มีเครื่องมือประเมินความเสี่ยงที่ได้มาตรฐานและอิงหลักฐานเชิงประจักษ์มาใช้ในการพิจารณาพักการลงโทษที่เหมาะสมกับความเสี่ยงของผู้ที่จะได้รับการพักการลงโทษแต่ละราย 6) พัฒนาหน่วยงานหรือองค์กรที่สามารถทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจระบบงานราชทัณฑ์ โดยเฉพาะศาลซึ่งมีบทบาทหลักในกระบวนการบังคับโทษของไทย ทั้งหมดนี้จะทำให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลและคานอำนาจราชทัณฑ์ โดยคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องขังเป็นประการสำคัญ

ข้อเสนอแนะของงานวิจัย 1) หน้าที่ในการตรวจสอบ ติดตามและบังคับใช้คำพิพากษาจึงควรอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของศาล 2) ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินการพักการลงโทษโดยฝ่ายบริหาร มาเป็นการดำเนินการ โดยฝ่ายตุลาการ 3) คณะทำงานพิจารณาพักการลงโทษ ควรมีกรรมการ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านอาชญวิทยา ทัณฑวิทยาและตัวแทนจากศาลยุติธรรม เข้าร่วมเป็น

กรรมการเพื่อพิจารณา 4) กำหนดฐานความผิดของนักโทษที่ไม่มีสิทธิได้รับการพักการลงโทษ และแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52 (7) ให้มีความสอดคล้องกัน

คำสำคัญ: การพักการลงโทษ; นักโทษเด็ดขาด; คดีอาญาตามคำพิพากษา

Abstract

This research aims to study principles, concepts, theories, and problems encountered on parole of the convict under the court judgement and to seek for a guideline on legal development on the parole for convict in the criminal cases. Research employs a qualitative approach, studying documents and comparing with the United States, Japan, the Federal Republic of Germany, and France. The study revealed that 1) upgrading the structures and function of relevant agencies to align with the rule of law 2) transferring power to the judiciary 3) strengthening the division of power and enhancing the protection of fundamental right 4) establishing clear and concrete guidelines 5) using standardized, evidence-based risk assessment tools to determine appropriate parole based on the risk of individual 6) restructuring organizations that can serve a role in checking and balancing the powers of the correctional system: especially, the court a key role in sentencing process, these would create checks and balances on the power of the correctional system, prioritizing rights and freedoms of prisoners as a primary concern.

Research has recommended that 1) monitoring and enforcing of sentence should be subjected to the supervision of the Court 2) the process of parole should be adjusted from the administration to the judiciary 3) the working group to designate the parole should be included experts in criminology, penology and representatives from the courts to enhance the review Dprocess 4) defining the offences of prisoners who are not entitled to parole and revise Corrections Act B.E 2560 (2017) Section 52 (7) to be consistent.

Keywords: parole; convicted prisoners; the criminal cases according to court judgment

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาอาชญากรรมที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินการรองรับคดีจำนวนมากขึ้น ทั้งในขั้นตอนการจับกุม การดำเนินคดี และการบังคับโทษจำคุกภายหลังคำพิพากษาของศาล ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (World Prison Brief, 2025)

จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์พบว่า ประเทศไทยมีเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ จำนวน 143 แห่ง และมีผู้ต้องขังประมาณ 297,267 คน ขณะที่เรือนจำสามารถรองรับผู้ต้องขังได้ประมาณ 200,000 คนเท่านั้น จึงส่งผลให้เกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำอย่างชัดเจน (Department of Corrections, 2019; Department of Corrections, 2025) นอกจากนี้ จำนวนเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ยังไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับมาตรฐานสากล ส่งผลให้เจ้าหน้าที่หนึ่งคนต้องดูแลผู้ต้องขังจำนวนมาก ซึ่งกระทบต่อประสิทธิภาพในการควบคุมดูแลและการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขัง (Thansettakij, 2020; Seema, 2020)

เพื่อแก้ไขปัญหาความแออัดในเรือนจำ รัฐจึงนำมาตรการทางกฎหมายหลายประการมาใช้ เช่น การลดวันต้องโทษจำคุก การอภัยโทษ และการพักการลงโทษ ซึ่งเป็นมาตรการที่เปิดโอกาสให้นักโทษเด็ดขาดที่มีความประพฤติดีได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล Department of Corrections (2025) อย่างไรก็ตาม การพักการลงโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กำหนดให้อำนาจในการพิจารณาอยู่กับฝ่ายบริหารโดยคณะอนุกรรมการ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวยังมีข้อจำกัด เช่น การพิจารณาไม่เปิดเผย และการขาดการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดี (Saksanguanmanoon, 2012)

นอกจากนี้ หลักเกณฑ์บางประการในการพิจารณาพักการลงโทษยังมีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น การพิจารณาจาก “ความประพฤติดี” หรือ “การทำความชอบ” ซึ่งอาจเปิดช่องให้มีการใช้ดุลพินิจโดยกว้าง และอาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Rachathamethakul, 2013) เมื่อเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายของบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่าการพักการลงโทษอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของฝ่ายตุลาการ โดยมีผู้พิพากษาบังคับโทษหรือศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาเรื่องดังกล่าวโดยเฉพาะ ซึ่งช่วยให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจในการบังคับโทษ (Atiwet, 2001)

ดังนั้น ปัญหาเกี่ยวกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาและพัฒนา โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างอำนาจการพิจารณา หลักเกณฑ์และองค์ประกอบของคณะกรรมการพิจารณา รวมถึงกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจ เพื่อให้การพักการลงโทษเป็นไปอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับหลักการยุติธรรมทางอาญา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา
2. เพื่อศึกษากฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษาของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา
4. เพื่อหาแนวทางพัฒนานาฏหมาย การพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการที่รัฐใช้ในการควบคุมพฤติกรรมที่เป็นความผิดทางอาญา โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ซึ่งทำหน้าที่ดำเนินการตั้งแต่การจับกุม การดำเนินคดี การพิจารณาพิพากษา ไปจนถึงการบังคับโทษ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ทั้งผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และสังคมโดยรวม (Kaiyachon, 2023) สรุปได้ว่าการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกลไกสำคัญของรัฐในการควบคุมและแก้ไขปัญหายาอาชญากรรม โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายทำหน้าที่ร่วมกันตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุม การดำเนินคดี การพิจารณาพิพากษา จนถึงการบังคับโทษ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างถูกต้อง เป็นธรรม และสามารถคุ้มครองสิทธิของทั้งผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และสังคมโดยรวม

แนวคิดทฤษฎีการลงโทษ

การลงโทษทางอาญาเป็นมาตรการที่รัฐใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาล โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ ได้แก่ การแก้แค้นทดแทน การยับยั้งหรือป้องกันการกระทำความผิด การคุ้มครองสังคม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ (Moberly, 1968) สรุปได้ว่าการลงโทษทางอาญาเป็นกลไกที่รัฐใช้ในการตอบสนองต่อการกระทำความผิด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยมีเป้าหมายทั้งในการลงโทษผู้กระทำผิด การยับยั้งการกระทำความผิด การคุ้มครองสังคม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับไปดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

แนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชน

แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนมุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลทุกคน แม้แต่ผู้กระทำความผิดก็ยังคงมีสิทธิพื้นฐานที่ต้องได้รับการคุ้มครอง โดยเฉพาะสิทธิในการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและไม่ถูกปฏิบัติอย่างโหดร้าย ซึ่งสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากลและแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามมาตรฐานระหว่างประเทศ (United Nations, 1954) สรุปได้ว่าแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนให้ความสำคัญกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคน รวมถึงผู้ต้องขังหรือผู้กระทำความผิด โดยรัฐต้องดำเนินกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเป็นธรรม เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่กระทำการที่เป็นการทรมานหรือปฏิบัติอย่างโหดร้าย เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล

การพักการลงโทษ

การพักการลงโทษ (Parole) หมายถึง การปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดก่อนครบกำหนดโทษภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ โดยผู้ได้รับการพักการลงโทษยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ และอาจถูกนำตัวกลับมาจำคุกได้หากฝ่าฝืนเงื่อนไข (United Nations, 1954; Thatsanachaiyakul, 1989) แนวคิดดังกล่าว

มีพื้นฐานจากทฤษฎีสำคัญ เช่น ทฤษฎีกรุณา (Grace Theory) ทฤษฎีสัญญา (Contract Theory) ทฤษฎีควบคุม (Custody Theory) ซึ่งล้วนมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและเตรียมความพร้อมก่อนกลับคืนสู่สังคม (Abadinsky, 1977; Senna & Siegel, 1987) สรุปได้ว่า การพักการลงโทษเป็นมาตรการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เปิดโอกาสให้นักโทษเด็ดขาด ได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ โดยยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ มาตรการดังกล่าวมีเป้าหมายสำคัญในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและเตรียมความพร้อมให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งลดโอกาสการกระทำความผิดซ้ำ

หลักการตรวจสอบและถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรม

หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and Balances) เป็นหลักการสำคัญในการป้องกันการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบ โดยกำหนดให้มีการควบคุมการใช้อำนาจระหว่างองค์กรต่าง ๆ ทั้งการตรวจสอบภายในองค์กรและการตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก เพื่อให้การใช้อำนาจของรัฐเป็นไปอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม (Saneesutrakul, 2023) สรุปได้ว่าหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมการใช้อำนาจของรัฐ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ และทำให้การดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างโปร่งใส เป็นธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ทั้งจากภายในองค์กรและจากหน่วยงานภายนอก

แนวคิดในการเตรียมความพร้อมกลับสู่สังคม

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังมีความสำคัญต่อการลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ โดยมุ่งเน้นการฝึกอาชีพ การพัฒนาทักษะชีวิต และการปรับตัวทางสังคม เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับไปดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสมและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก (United Nations, 1954) สรุปได้ว่าแนวคิดในการเตรียมความพร้อมกลับสู่สังคมเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยมุ่งพัฒนาทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต และการปรับตัวทางสังคม เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติภายหลังจากพ้นโทษ และช่วยลดโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำ

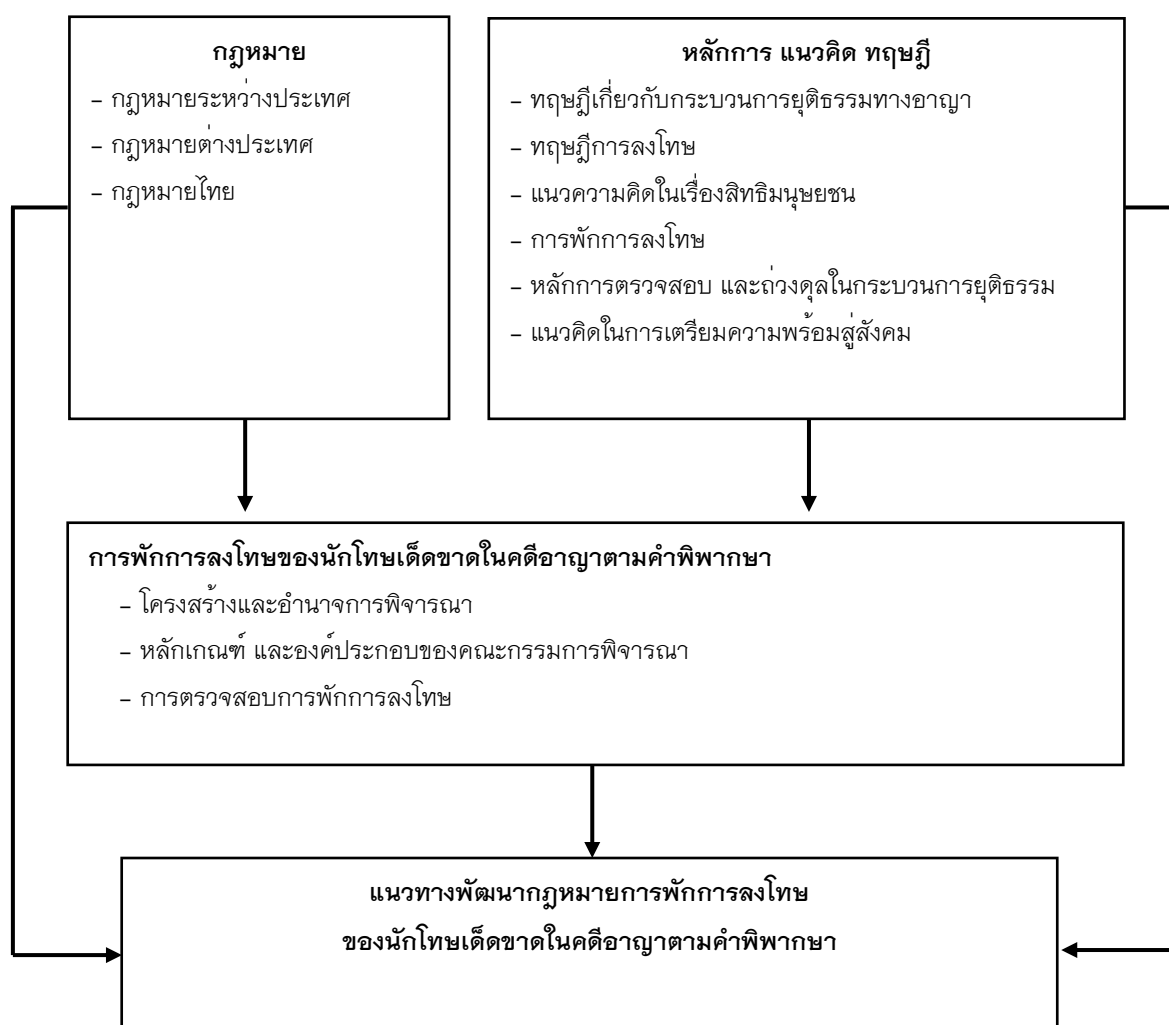
กรมราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังและดำเนินการตามคำพิพากษาของศาล รวมทั้งมีบทบาทในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และการดำเนินมาตรการพักการลงโทษ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ (Department of Corrections, 2019) สรุปได้ว่ากรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาล พร้อมทั้งดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเหมาะสม รวมถึงดำเนินมาตรการต่าง ๆ เช่น การพักการลงโทษ เพื่อสนับสนุนการลดการกระทำผิดซ้ำและการคุ้มครองสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ว่า การพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาเป็นมาตรการสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีพื้นฐานจากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทฤษฎีการลงโทษ แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน แนวคิดการพักการลงโทษ และหลักการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ รวมทั้งแนวคิดในการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนกลับคืนสู่สังคม โดยแนวคิดเหล่านี้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาหลักเกณฑ์ กระบวนการ และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางพัฒนากฎหมายและกระบวนการพักการลงโทษของประเทศไทยให้มีความเหมาะสม โปร่งใส และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ จะศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหา พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง กับการพักการลงโทษ ประกอบด้วย ด้านโครงสร้าง และอำนาจการพิจารณา ด้านหลักเกณฑ์และองค์ประกอบของคณะกรรมการพิจารณาและด้านการตรวจสอบการพักการลงโทษ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสารศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความทางวิชาการ ตำรากฎหมายทั้งในและต่างประเทศ คำพิพากษาศาลฎีกา แนวคิด ทฤษฎีทางกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย แหล่งข้อมูลออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา ผลการวิจัยพบว่า การพักการลงโทษเป็นมาตรการทางกฎหมายในกระบวนการบังคับโทษทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด มาตรการดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากแนวคิดสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด มากกว่าการลงโทษเพียงเพื่อการตอบโต้หรือการลงโทษทดแทนความผิดเท่านั้น

ในเชิงทฤษฎี การพักการลงโทษมีความสัมพันธ์กับทฤษฎีการลงโทษหลายประการ ได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Theory) ซึ่งมุ่งเน้นการปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม (Deterrence Theory) ที่มุ่งให้การลงโทษมีผลยับยั้งการกระทำความผิดทั้งต่อผู้กระทำความผิดเองและต่อบุคคลทั่วไป และ ทฤษฎีการคุ้มครองสังคม (Social Defense Theory) ที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสังคมกับการให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ การพักการลงโทษยังสอดคล้องกับแนวคิดของการบังคับโทษแบบก้าวหน้า (Progressive System of Imprisonment) ซึ่งกำหนดให้ผู้ต้องขังสามารถได้รับสิทธิประโยชน์บางประการตามระดับความประพฤติและความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคม โดยมีการพิจารณาจากพฤติการณ์ของผู้ต้องขังระหว่างการรับโทษ เช่น ความประพฤติดี การเข้าร่วมกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟู และความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ

จากการศึกษายังพบว่า มาตรการพักการลงโทษมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารงานราชทัณฑ์ เนื่องจากช่วยลดปัญหาความแออัดในเรือนจำ ลดภาระงบประมาณของรัฐ และสนับสนุนการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนกลับเข้าสู่สังคม อย่างไรก็ตาม การดำเนินมาตรการดังกล่าวจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์และกระบวนการพิจารณาที่ชัดเจน โปร่งใส และคำนึงถึงทั้งการคุ้มครองสังคมและสิทธิของผู้ต้องขังควบคู่กันไป เพื่อให้มาตรการพักการลงโทษสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษากฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย ที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษาของประเทศไทย กับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายของแต่ละประเทศได้กำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการพักการลงโทษไว้แตกต่างกัน สหรัฐอเมริกาจะมีความแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ มีการรับฟังเหยื่อ ประเทศญี่ปุ่นเน้นการประเมินความสำนึกผิดและความพร้อมกลับคืนสังคม มีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และการประเมินวิชาชีพเข้มแข็ง สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีศาลเป็นผู้พิจารณาโดยตรง ใช้กระบวนการไต่สวนแบบตุลาการ มีหลักประกันสิทธิสูงและสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขณะที่ประเทศไทยการพิจารณาพักการลงโทษยังอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายบริหารเป็นหลัก โดยกรมราชทัณฑ์เป็นผู้พิจารณา

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษาผลการวิจัยพบว่า การพักการลงโทษของประเทศไทยมีลักษณะเป็นระบบบริหารแบบรวมศูนย์ ภายใต้กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม การตัดสินใจเป็นดุลพินิจฝ่ายบริหารไม่มีการไต่สวนแบบกระบวนการศาล การตรวจสอบถ่วงดุลจำกัด การกำหนดเงื่อนไขการพักการลงโทษตามกฎหมายกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 40 ข้อ 41 และข้อ 42 เป็นการพิจารณาจากการกำหนดขึ้นของนักโทษเด็ดขาดและระยะเวลาในการต้องโทษจำคุกโดยไม่คำนึงถึงฐานความผิดและความรุนแรงในการกระทำผิด

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อหาแนวทางพัฒนามาตรการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการพิจารณาพักการลงโทษให้มีความชัดเจน โปร่งใส และมีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจมากขึ้น โดยอาจกำหนดให้ศาลหรือคณะกรรมการอิสระเข้ามามีบทบาทในการพิจารณา รวมทั้ง กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการพิจารณาให้เหมาะสม เพื่อให้การพักการลงโทษเป็นไปอย่างเป็นธรรมและสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา พบว่า การพักการลงโทษเป็นมาตรการในกระบวนการบังคับโทษทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ โดยมีพื้นฐานจากแนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำ ความผิดและการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีใหม่ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำ ความผิดและการเตรียมความพร้อมก่อนกลับคืนสู่สังคม สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิด (Rehabilitation Theory) และ

แนวคิดการบังคับโทษแบบก้าวหน้า (Progressive System of Imprisonment) (Abadinsky, 1977; Senna & Siegel, 1987; Thatsanachaiyakul, 1989)

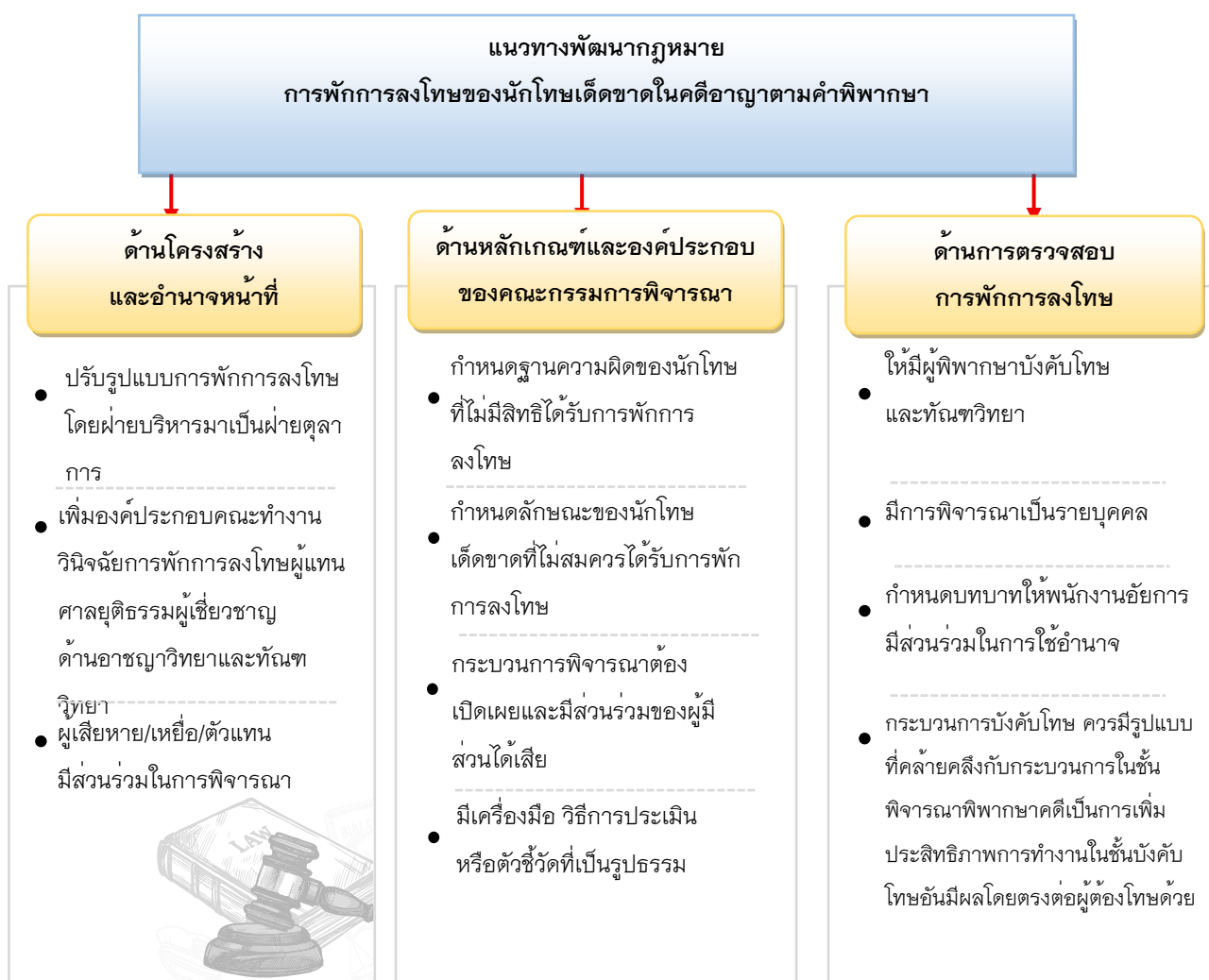
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษากฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษาของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่า แต่ละประเทศมีการกำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการพิจารณาพักการลงโทษแตกต่างกัน โดยมีการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับระยะเวลาการรับโทษ ความประพฤติของผู้ต้องขัง และการประเมินความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบกฎหมายของแต่ละประเทศให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสังคม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดความผิดด้วยกันไป สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และแนวคิดการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในกระบวนการบังคับโทษทางอาญา (United Nations, 1954; Senna & Siegel, 1987)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา พบว่า การพักการลงโทษของประเทศไทยยังมีข้อจำกัดในด้านหลักเกณฑ์ และกระบวนการพิจารณาที่ยังไม่ชัดเจน รวมทั้งการพิจารณายังคงอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายบริหารเป็นหลัก ทำให้ขาดกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงสร้างของกฎหมายและระบบการบริหารงานราชทัณฑ์ของไทยกำหนดให้กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานหลักในการพิจารณา สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจของฝ่ายบริหารในกระบวนการบังคับโทษ และข้อวิพากษ์ทางวิชาการเกี่ยวกับความจำเป็นในการเพิ่มกลไกการตรวจสอบและความโปร่งใสในกระบวนการพักการลงโทษ (Kaiyachon, 2023; Saksanganmanoon, 2012)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อหาแนวทางพัฒนากฎหมายการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา พบว่า ควรมีการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการพิจารณาพักการลงโทษให้มีความชัดเจน โปร่งใส และมีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจมากขึ้น โดยอาจกำหนดให้ศาลหรือคณะกรรมการที่เป็นอิสระเข้ามามีบทบาทในการพิจารณา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการมีส่วนร่วมของหลายหน่วยงานจะช่วยเพิ่มความเป็นธรรมและความน่าเชื่อถือของกระบวนการพิจารณา สอดคล้องกับแนวคิดหลักนิติธรรมและหลักการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Saneesutrakul, 2023; United Nations, 1954)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้อันเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ ด้านหลักเกณฑ์และองค์ประกอบของคณะกรรมการพิจารณาและด้านการตรวจสอบการพักการลงโทษ ดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางพัฒนากฎหมาย การพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษา

สรุปผล

ผลการวิจัยพบว่า การพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญาตามคำพิพากษามีหลักการสำคัญเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมอย่างเหมาะสม โดยกฎหมายไทยได้บัญญัติหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการพิจารณาการพักการลงโทษไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์พ.ศ. 2560 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 และกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษ และได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และการบังคับใช้กฎหมายบางประการ จึงควรมีการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายให้มีความชัดเจน

เป็นธรรม และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน รวมทั้งแนวทางปฏิบัติของกฎหมายต่างประเทศ เพื่อให้การพักการลงโทษมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางพัฒนากฎหมายการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีอาญา พบว่า ในประเทศไทยควรจะมีการพัฒนากฎหมายพักการลงโทษในด้านโครงสร้างและอำนาจการพิจารณาหลักเกณฑ์และองค์ประกอบของคณะกรรมการพิจารณา การตรวจสอบการพักการลงโทษ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. โครงสร้างและอำนาจการพิจารณา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการแก้ไขโครงสร้างคณะกรรมการพิจารณา

1) การพักการลงโทษควรปรับกระบวนการ จากรูปแบบการพักการลงโทษโดยฝ่ายบริหาร มาเป็นการพักการลงโทษโดยฝ่ายตุลาการ ด้วยการแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52(7) ที่บัญญัติให้การพักการลงโทษเป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร คือ คณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ โดยปรับรูปแบบให้เป็นอำนาจของศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีที่มีการกำหนดโทษที่ผู้กระทำความผิดแต่ละรายได้รับมาแล้วเป็นเกณฑ์ที่ผู้กระทำความผิดสามารถร้องขอให้พิจารณาพักการลงโทษ มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีทั้งโจทก์ผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง การพิจารณาคำร้องขอพักการลงโทษในรูปแบบนี้ต้องกระทำโดยเปิดเผยเช่นเดียวกับคำร้องในชั้นบังคับคดีทั่วไป มีการฟังเหตุผลของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีการพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายประกอบกับสำนวนการพิจารณาคดีที่ผ่านมา ซึ่งมีพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีอย่างละเอียด มีการให้เหตุผลของคำสั่งที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้พักการลงโทษ ทั้งนี้ เพื่อให้การพักการลงโทษเกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง

2) องค์การที่มีอำนาจในการพิจารณาพักการลงโทษตามกฎหมายกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษ และได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ได้แก่ คณะทำงานเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ ประจำเรือนจำ ประกอบด้วยผู้บัญชาการเรือนจำเป็นประธาน ผู้แทนกรมการปกครอง ผู้แทนกรมคุมประพฤติ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งผู้บัญชาการเรือนจำแต่งตั้งจำนวนสองคน เป็นคณะทำงาน และให้เจ้าพนักงานเรือนจำคนหนึ่งเป็นเลขานุการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรปรับในส่วนขององค์ประกอบคณะทำงานให้มีกรรมการซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านอาญาวิทยาและทัณฑวิทยา รวมทั้งควรมีตัวแทนจากศาลยุติธรรมร่วมเป็นกรรมการเพื่อพิจารณา

3) นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ควรกำหนดให้ระบบกระบวนการพิจารณาที่มีความโปร่งใส ควรมีเอกสารประเมินสภาพทางจิตของนักโทษที่ได้รับการเสนอชื่อให้ดำเนินการพักโทษจากจิตแพทย์ นอกเหนือไปจากการที่ตรวจสอบประวัติญาติของนักโทษที่รับนักโทษไปอยู่ด้วยซึ่งลักษณะดังกล่าวได้

ดำเนินการรวบรวมว่าต้องการปล่อยนักโทษออกจากเรือนจำโดยไม่ได้พิจารณานักโทษไปกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งควรพิจารณาควรให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อหรือตัวแทนได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยเช่นกัน

2. หลักเกณฑ์และองค์ประกอบของคณะกรรมการพิจารณา

1) การกำหนดฐานความผิดของนักโทษที่ไม่มีสิทธิได้รับการพักการลงโทษ ผู้วิจัยเห็นว่าควรกำหนดฐานความผิดดังต่อไปนี้ในประกาศกระทรวงยุติธรรม เรื่อง กำหนดความผิดในคดีอุกฉกรรจ์ คดีสะเทือนขวัญ หรือคดีที่เป็นที่สนใจของประชาชน ลงวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2563 ที่เป็นข้อห้ามในการพักโทษ ได้แก่ ความผิดตามพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 ความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343-344 เป็นต้น

2) การกำหนดลักษณะของนักโทษเด็ดขาดที่ไม่สมควรได้รับการพักโทษ ผู้วิจัยเห็นว่าควรกำหนดลักษณะของนักโทษเด็ดขาดที่ไม่สมควรได้รับการพักโทษ ได้แก่

- (1) เป็นนักโทษที่มีกระทำความผิดในลักษณะชั่วร้ายหรือโหดร้าย
- (2) เป็นนักโทษที่เคยมีประวัติการใช้ความรุนแรงมาก่อน
- (3) เป็นนักโทษที่มีประวัติของปัญหาทางจิตที่รุนแรงที่เกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอย่างร้ายแรงในเรือนจำ

(4) เป็นนักโทษที่กระทำความผิดเกี่ยวความผิดทางเพศจนเป็นนิสย

3) ขั้นตอนในการดำเนินการพักการลงโทษ ควรกำหนดให้มีกระบวนการพิจารณาในการพักการลงโทษเป็นกระบวนการที่เปิดเผย และมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผู้เสียหายหรือตัวแทนของผู้เสียหาย และนักโทษเด็ดขาดหรือตัวแทนของนักโทษเด็ดขาดในการพิจารณา

4) ควรเพิ่มเติมข้อกำหนดกระทรวงยุติธรรม คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการประเมินผลหรือตัวชี้วัดขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องมือในการวัดระดับการพักการลงโทษปกติ และหลักเกณฑ์การพักการลงโทษ กรณีมีเหตุพิเศษ ทำให้เกิดสิทธิเท่าเทียมกันให้เห็นเป็นที่ประจักษ์เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นไป

3. การตรวจสอบพักการลงโทษกระบวนการบังคับโทษเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา และเป็นขั้นตอนสำคัญในการอบรม ปรับพฤติกรรม ผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีของสังคม นอกจากนี้ การบังคับโทษถือเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ของผู้ต้องโทษอย่างมากอยู่แล้ว จึงสมควรให้มีองค์กรอื่น โดยเฉพาะศาลเข้ามามีบทบาทหลักในกระบวนการบังคับโทษของไทย มากยิ่งขึ้น เพื่อทำหน้าที่สอดส่อง ดูแล และให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังในระหว่างการบังคับโทษ เช่นเดียวกับกระบวนการบังคับโทษในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ทั้งนี้ อำนาจตุลาการซึ่งเป็นอำนาจ 1 ใน 3 ของอำนาจอธิปไตยต้องสามารถให้ความคุ้มครองประชาชนในสิทธิเสรีภาพได้ องค์กรตุลาการมีหน้าที่ประสิทธิประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยการควบคุมตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมาย และการควบคุมตรวจสอบการใช้

อำนาจของฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองที่อาจมีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งของประชาชนซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ

References

- Abadinsky, H. (1977). *Probation and parole*. Prentice–Hall.
- Atiwet, U. (2001). *Collected articles on French criminal procedure law*. V.J. Printing.
- Department of Corrections. (2025, June 16). *Prison overcrowding*. <http://www.correct.go.th>
- Department of Corrections. (2025, June 16). *Number of inmates in prisons and correctional institutions nationwide*. <http://www.correct.go.th>
- Kaiyachon, K. (2023). *The court system in Thailand*. Secretariat of the House of Representatives, Academic Affairs Office.
- Mekkamol, T. (1980). *Parole for prisoners in Thailand*[Master's thesis, Thammasat University].
- Moberly, W. (1968). *The ethics of punishment*. Faber and Faber.
- Rachathamethakul, R. (2013). *Role of the judges in parole sentence*[Master's thesis, Dhurakij Pundit University].
- Saksanguanmanoon, P. (2012). *Authority in granting parole*[Master's thesis, Thammasat University].
- Saneesutrakul, T. S. (2023). *The review mechanism of the public prosecutor's discretion in making non–appeal orders: The case study of the criminal procedure code section 145 and 145/1* [Master's thesis, Chulalongkorn University].
- Seema, S. (2025, June 16). *Prison overcrowding*. Academic Office, Secretariat of the House of Representatives. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20200608145458.pdf
- Senna, J. J., & Siegel, L. J. (1987). *Introduction to criminal justice*. West Publishing.
- Thansettakij. (2020, October 13). *The total number of inmates in prisons nationwide is almost 400,000*. <https://www.thansettakij.com/general–news/452659>
- Thatsanachaiyakul, N. (1989). *Probation and parole*. Rung Rueang Tham Printing.
- United Nations. (1954). *Parole and aftercare*. United Nations, Department of Economic and Social Affairs.
- World Prison Brief. (2025, June 20). *Highest to lowest – Prison population total*. <https://www.prisonstudies.org>